

DE NOORD-BRABANDER

Staat- en Letterkundig Dagblad.

DIGRE VERUM QUID NETAT?

HORATIUS.

ADVERTENTIEN:

15 cents de regel.

behalve 35 cents regel.

(Verschijnende driemaal in de week: Dingsdag, Donderdag en Zaterdag.)

ANNEMENTS. PRIJS
Van de Stad 12.
Van copierpost 14.

ITALIË.
Op den Paaschdag heeft Pius IX. inge-
voerd een pontificale mis gecelebreerd, ge-
leerd door de kardinalen Lambruschini, Bar-
Gazoli, Freschi, Mgr. La Croua, auditeur der
vervulde de plaats van subdiaken. De aar-
tscapen en bisschoppen assistenten en de on-
verderfde collegien der prelaten namen deel aan
denat des altaars. Hij heeft de communie
geleerd aan de kardinalen diakens, aan den
ker en overheden van Rome. Na de mis heeft
hans de verharene openlijken vereerd en na op
dia gestadert met zijn staf, het balkon bekron-
den hebben heeft hij den plechtigen zegen gegeven
de ontelbare menigte, welke het St. Pieters-
bedekte.

DUITSCHLAND.
De beraadslaging over het ontwerp
bij den Vereenigden Landdag, is ge-
de wettiging der zinsnede, waarin de
opvoering der stenden gevraagd werd, en
wijziging, leidende tot verzoeking van de
welke kon beschouwd worden als eene
verleging van eenig gedeelte der trouwrede.

ENGLAND.
Aanstaande zaterdag zal de
op het paleis Buckingham eenen gemeinen
hand houden.

Gisteren ochtend is, bij een zware mist,
steamer *Duke of Cambridge* bij het eiland Wight
staand. Gelukkigwijls was het weder waterst.
Indien het gestormd had, ware het naar
met dezelfde passagiers onvermijdelijk verloren
het thans geraakte het bij den eersten bloed

Lord John Russell in het
de ontwerpen van het gouvernement,
het onderwijs, blootgelegd. De eerste
begon met een geschiedkundig overzicht
van het voorgestelde tusschen het gou-
ment en de Westeyers, betrekkelijk de be-
ding der onderwijzers, het lezen in de scho-
de goedgekeurde vertalingen der H. Schrift,
aanvoering van opzieners voor de scholen der
weters, en de uitsluiting van de catholieke scho-
aan alle deelneming aan de toegekende subsi-

dit laatste punt betreft, de redenaar heeft
gevoegd, dat vanvoor de aap dit vraagstuk
moogelijkheden gewissel, zullen zijn, bij
had roewel voor de catholieke als voor de
scholen subsidies voor te stellen; maar
in deze oogenblikken aan dezelve niet het
aandeel kon geven in de gevraagde 100,000
Sedert 1829 tot heden hebben die scholen
onderstand van het gouvernement genoten,
tot heden geene spraak om in het minst
verandering te brengen in de bestaande orde

Lord John Russell gevraagd dat de
in commissie zou begeven om te beraad-
over den onderstand voor het onderwijs. Na
behaagd te hebben over de ondoelbare pogin-
welke in het werk gesteld zijn geworden om
dingen van het gouvernement onder een
daglicht te plaatsen, heeft Lord John Rus-
overzicht gegeven van den vooruitgang van
in Engeland sedert 1784, toen de
de eerste zondagsschool stichtte, tot in
samen eene commissie uit de leden van den
raad, belast werd met het opperst toezigt
het onderwijs.

Lord John Russell heeft bewezen dat de opvoe-
ding van het volk in Engeland nog niet voldoende
is. Hij haalde een aantal officiele verslagen en
bijzondere geschriften aan, om te bewijzen, dat
in de lagere standen, het onderwijs bijna niets is.
De redenaar heeft de verschillende tegenwer-
pingen bestreden, welke tegen het plan van het
gouvernement geopperd zijn en aan de Kamer ge-
vraagd of zij bereid is trouw te onderhouden een
voluit van bestemming uit te brengen, zoo als door
den heer Blandin te den geest is. Het plan van
het gouvernement heeft voorzeker nog zyne on-
volmaaktheden; wanneer men de uitgebreidheid
der kwaal nagaat, moet men niet verwachten, dat
een volmaakt stelsel uitgewerkt worde. Het gou-
vernement zal den weg volgen, welke het ge-
schiktste zal voorkomen, tot dat een algemeen ont-
werp, ten genoegen van alle standen, daargesteld
zal kunnen worden.

De beraadslaging is dadelijk aangevangen heeft
tot aan het einde der zitting voortgeduurd en aan
tot des anderen daags uitgesteld.

Gisteren zijn dan ook de beraadslagingen voort-
gezet en weder tot morgen verdragd. In de gadering
van heden heeft de Kamer met eene meerderheid
van 58 stemmen (104 tegen 46) het rapport aan-
genomen over het wetsontwerp, staakende de
den werkdag der kinderen in den fabrieken en ver-
korten.

Engeland heeft een van dezelfde onverzoe-
lykate vanden verloren, *Alphar*, die in de
laatste uren alle pogingen had aangewend om eenen
opstand op te maken in de noordwestelijke engels-
sche bezittingen van den Indes.

Het engelsch gouvernement heeft sedert eeni-
gen tijd bekendmakingen ontvangen van de over-
heidspersonen en groote grondeigenaars van onder-
scheidene punten in Ierland, welke de vrees uiten
voor ernstige onlusten en bloedige geweldadighe-
den, indien het bevel om met den eersten mei de
openbare werken te schorsen op dien dag ten uit-
voer gelagd wordt. Zij voegen er bij, dat er eene
grootte gisting onder de hoeren heerscht en zij op
eene onrustbarende wijze aanwenschen. Reeds heb-
ben dezer dagen eenige pogingen tot opstand in de
graafschappen des Kottings en van Galway plaats
gehad, welke echter gelukkigwijls in dezelfde oors-
sprong betoengeld zijn.

In eene bijeenkomst van het catholiek Instituut,
welke te Londen, onder voorzitterschap van den
graaf van Shrewsbury heeft plaats gehad, en door
een aantal bisschoppen en priesters werd bijgewoond,
is een besluit aangenomen om te protesteren tegen
de beslissing van het gouvernement, waarbij de
catholieke scholen van alle aandeel in de subsidie
van 100,000 v. st. voor het onderwijs bestemd,
uitgesloten worden. De vergadering verklaart dat
die uitsluiting een heen is, gepleegd tegen de
vrijheid van geweten en doet een beroep op de
Catholiken, opdat zij tegen deze belediging en
onrechtvaardigheid van het gouvernement jegens
hunne godsdienst en de gansche catholieke maats-
schappij van het rijk mogelijk protesteren.

Wij hebben reeds gemeld dat de heer Newman
zich tot de orde der Oratorien voorbereidt.
De vrienden van den heer Newman, de welkerw,
hooren W. G. Penny, R. Staunton, R. A. Coffin,
R. G. Maomallen, D. Dalgarra en anderen begeven
zich thans ook naar Rome, om daar met hem de
kerk der ontlukende congregatie uit te maken.
Benige paters dieser orde zullen Italië verlaten om
zich met hunne nieuwe broeders naar Engeland te

begeven en aldaar voor het eerst die vermaarde
ordis te sichten.

SPANJE.
MADRID, 16 april. De heer Olozoga is gisteren
door de Koningin ontvangen.

17 april. Op voorstel van den minister van
financien heeft de Koningin eene commissie be-
noemd, belast met het opstel van een wetsontwerp
ter algemeene regeling der staatschuld, hetwelk
der Cortes aangeboden zal worden. De onderschei-
dene klassen der schuldeischers van den Staat, zoo
spansche als onlandsche zijn uitgenoodigd eene
vertegenwoordiger te benoemen, om aan de com-
missie zoodanige vertoogen te doen als waartoe zij zich
geroepen zullen oordeelen en hare grondslagen tot
een vergelijk aan te bieden, waarbij de rechtvaardig-
heid in overeenstemming worde gebracht met
den tegenwoordigen toestand der openbare finantien.

PORTUGAL.
Uit Ayamonte (Noelva) schrijft men van den 11
april. De schoone stoomschepen van het portugeesch
gouvernement *Mindello*, *Pasto* en *Vesuvio*, die de
zaak des volks omhield hebben, bevinden zich in
de wateren van Guadiana, bij de haven Villareal.
De burggraaf Sa-Ja-Bandeira, die het bevel voert
over de expeditie, welke uit Oporto gekomen is,
hoest zich naar Evora de hoofdstad der pro-
vincie Alemtejo begeven. De driftste, welke hij
aansoert is 3000 man sterk, zij is bestemd om tegen
Saldanha werkzaam te zijn.

FRANKRIJK.
PARIJS, 22 april. Ofschoon langzaam gaat
de prijsvermindering van het meel alhier steeds
voort.

Sedert veertien dagen hebben onze fabrieken
van zijde en artikelen van Peris, aanzienlijke be-
stellingen uit de Vereenigde Staten ontvangen. Men
hoort dat de handel tusschen de fransche fabrieken
en Noord-Amerika uiterst levendig zij, worden,
wijl de amerikaans sedert acht maanden meer dan
600 millioen in klinkende munt uit Europa ge-
trokken hebben, tot betaking hunner zendingen
van graan. Het schijnt dat de engelsche fabrieken
insgelijks sedert eenigen tijd groote bestellingen uit
de Vereenigde Staten ontvangen hebben.

De Kamer der Gedeputeerden heeft eergisteren
het voorstel van den heer de Remusat verworpen
betrekkelijk de parlementaire onbevoegdheid van
ambtenaren. De meerderheid, welke zich voor het
ministerie verklaard heeft was slechts van 49 stem-
men. Het *Journal des Debats* zegt dat, wel is
waar, die meerderheid minder aanzienlijk is dan
die, welke het voorstel van den heer Duvergier
de Hauranne verworpen heeft, maar zij is meer
voldoende, wijl de andersdenkende leden van de
partij des behouds zich bepaaldelyk afscheiden
hebben.

BELGIË.
Men leest in den *Procurseur*: Al de
welke zich bezig houden met het vervoer van
verhuizers, naar Amerika, bevindend zich sedert twee
dagen in eene groote verlegenheid. Eene door het
amerikaansch congres uitgevaardigde wet van den
22 februarij, den 2 maart door den President Polk
goedgekeurd, onderwerpt de toelating der land-
verhuizers in de Staten der Unie, aan strenge for-
maliteiten, welke de kosten van vervoer bene-
verden hebben zullen. Die wet zal den 31 maart
kracht worden en daar nu zware straffen op
overstreders hevat, als ouder, anderen eene boete

van 50 dollars voor een passagier en de verbeurdverklaring van het schip, indien het getal passagiers meer dan twintig den bekwaamen inhoud van dat schip overtreft, zoo weigeren de scheepskapiteins, die thans in de haven van Antwerpen zeilree liggen, te vertrekken, zonder zich afvoren naar de bepalingen der gemeente wet te schikken.

NEDERLAND.

's HERTOGENBOSCH, 26 April.

Het voor de redactie van de *Tijd* tot vrijdag 23 april des middags ten 12 ure voor Ierland ontvangene bedraagt f 32,245.37.

— Bij besluit van den 23 april II, gecontrasigneerd door de ministers voor de zaken der Hervormde Eeredienst enz. en voor de zaken der Rooms-Katholieke Eeredienst, is bepaald, dat aangezien geene zorg, geen vermogen van menschen kan voorzien in het welgelukken van den aanstaanden oogst, waarop, na tweejarig misgevoel, aller hoop thans gevestigd is, en dit welgelukken alleen van den Heer des Heelals afhangt, alle Nederlanders uitgenoodigd worden, om met Z. M. zich in de bedehuizen te vereenigen op *zondag den 2den Mei* aanstaande. Tot dat einde heeft Z. M. bepaald, dat elk der bovengenoemde ministers (ieder voor zoo veel hem aangaat) de bedienaars van de godsdienst zullen nitnoodigen, om op de wijze, die met de gebruiken en instellingen van ieder kerkgenootschap overeenstemt, de openbare godsdienstoefeningen bepaaldelijk in te rigten tot ernstige opwekking der godsdienstige en rodelijke gevoelens, welke overeenkomen met de drukkende omstandigheden en gebrek; ... voorts om, met dankzegging voor zijne ons in zoo vele opzichten verschoonende goedertierenheid, den Almagtige te smeeken, om aanvankelijke verlichting van het drukkende leed en om zijnen goddelijken zegen op den aanstaanden oogst, op welken onzer aller hoopvolle verwachting gesteld is.

VUGHT, 25 April. Heden morgen omstreeks tien ure is het lijk van J. de Laet, waarvan in den *Noord-Brabander* van 20 dezer als vermist is melding gemaakt, gevonden in een mastbosch toebehoorende aan den heer H. B. Martini. Het valt echter niet te betwijfelen of armoede en gebrek hebben veel aan zijn ongelukkig einde toegebracht.

— Wij vernemen dat een gedesigneerd lofeling, die die zich sedert een paar dagen, aan de koorts lijdende in het gasthuis bevond, en gisteren de vrije lucht genoot, eensklaps het gasthuis ontvlugte en zich, aan de daarbij gelegene brug in het water stortte. Ondanks de spoedig aangebrachte hulp, mocht het niet gelukken hem levend uit het water te halen. Men veronderstelt, dat de koorts hem in het hoofd geslagen is en hij in eene vlaag van ijhoofdigheid een zoo noodlottig einde aan zijn leven gemaakt heeft.

— Dit eenen particulieren brief is ons het volgende medegedeeld:

Grooto 21 April 1847.

Tot verheuging van ieder alhier, is Mensing te Zutphen in arrest gehouden; die men heeft vroeger veel willen zeggen, maar is altijd door zijne vrouw terug gehouden; doch nu zal de vrouw alles aanwenden, om den man los te krijgen en daardoor alles openbaar maken. Uit deze moet veel in het belang van den kapellaan voor den dag komen. Mensing heeft getuigd, dat Jan ter Linde den 26 juli om half twee bij hem met den drank de deur uit is gegaan, welken hij daar had gekocht, en gezegd heeft: over een paar uren zult gij meer hooren; een ander getuige uit Haaksbergen heeft verklaard Jan ter Linde ten zijnen te hebben gezien en daarom werd Mensing als valsch te hebben getuigd in arrest gehouden. Toen vroeg de kapellaan van Haaksbergen het woord, hetwelk hem werd geweigerd.

Een ander getuige sprak veel in het belang van den Kapellaan Gepkens en kreeg tot antwoord die zaak in te Arnhem reeds beslist, hier is maar noodig de zaak van laster tegen M. Wiegering, (die het hare moeder daar ook tegenwoordig was), te brengen. De kapellaan van Haaksbergen het woord en zelde dat die persoon, welke tegen Mensing gesteld was, een persoon was, die reeds gevonden is geweest voor vijf jaren kruiswagenstaf; de President van woorden: zulks is ons niet bekend en gij zult ook geen verdiediger, en daarmede moest de kapellaan zwijgen enz.

Men berigt ons dat concessie verleend is, aan de heeren C. en T. Kater, te Monnikendam, tot de afgraving van het Monnikmeer en het Monnikmeer, gelegen onder de gemeenten Monnikendam,

Broek in Waterland en Landsmeer, te samen ter grootte van ongeveer 300 bunders.

Voorts vernemen wij dat insgelijks concessie verleend is, aan de heeren P. Langeveld, J. L. Kikkert en J. R. G. Coninck Westenberg, allen op Texel woonachtig, tot afgraving van eenen in de vorige eeuw ondergevoelden en verlaten polder, destijds genaamd Hoorn en Burg, ten zuidoosten van het eiland Texel. (Ned. St. P.)

— *Asmodés* meldt in zijn nummer 82, zondag 25 april, dat de verantwoordelijke redakteur van dit blad II. zaterdag voor den regter-commissaris verschenen is, wegens het in het vorig nummer voorkomende, onder den in den korten inhoud opgegeven titel van: *Wat wij voor den Koning ontwaren en niet ontwaren; hoe wij het bewind beschouwen; en wat wij over eene revolutie denken.* Dit is het derde proces hetwelk *Asmodés* aangedaan wordt.

ROTTERDAM, 22 April. Heden is alhier een valsche Russische coupon ontdekt, welke allerkeurigst nagemaakt is en moeijelijk van de echte te onderscheiden was, betaalbaar bij Hope en Co te Amsterdam. — Sedert veel geld in papier is veranderd schijnt deze industrie bedrijvig te worden. Het publiek lette dus bijzonder op alle kenteekenen van echtheid.

Wij ontleenen aan de *Nederlandsche Katholieke Stemmen* van II. Zaterdag het navolgend zeer belangrijk stuk, aan hetwelk, naar ons inzien, niet te veel publiciteit kan gegeven worden.

Nog eene katholieke stem.

(Ingezonden.)

Concordia res parvae crescunt, discordia maximae dilabuntur.

Door eendragt worden kleine zaken groot, door tweedragt gaan de grootste ten gronde.

Dat wij nogmaals de pen opnemen, en eenige regels nederschrijven: geschiedt niet zoo zeer, om den uitslag van het regtsgeeding tegen den Groenlooschen Kapellaan Gepkens, weder op te warmen; dan wel om oorzaken aan te wijzen, welke jammerlijke gevolgen opgeleverd hebben. Dat regtsgeeding, hetwelk zoo vele opinies geschokt, zoo vele hartstogten in beweging gebragt; maar helaas! ook zoo veel vroegere ondervinding op nieuw bevestigd heeft; is een voorwerp van droefheid voor ons allen geworden. De hevige debatten, en de daarop gevolgde veroordeeling tot de straffe des doods, hebben wel is waar, een des te dieper indruk op ons gemoed gemaakt; uit hoofde dat het een Priester was, die om eene der verschrikkelijkste misdaden werd te regt gesteld; doch ofschoon wij de uitspraak der regtelijke magt eerbiedigen, hebben wij echter — de volstandige ontkenning van den beklagde, en de zich voorgedaan hebbende incidenten in aanmerking genomen — de zaak aan God overgelaten, die de doorgronder van herten en nieren is. Wij hebben ons, zelfs bij de ergste vooronderstelling, met de gedachte getroost; dat er welligt geen stand in de maatschappij gevonden wordt, welke niet nu en dan, door het wangedrag van een harer leden is bezoedeld geworden: gelijk wij ook de rollen der criminele oorkonden slechts zouden behoeven in te zien, om aldaar misdadigers aan te treffen, die evenzeer het predikambt, als het altaar ontsierd hebben. Eenig echter in de jaarboeken der Nederlandsche regtspleging, wat de zwaarte van het feit aangaat; staat het evenwel daar, niet zonder leering voor een ieder, die zijne oogen voor het heldere licht van waarheid, regtschapenheid en vaderlandsliefde niet gesloten houdt, en blijft het, met de gevolgen van dien, ook voor de late nakomelingschap, een altijddurend monument van die verhouding, welke in de negentiende eeuw, en wel, in het zich zoo gaarne wij noemende Nederland, tusschen het Katholicisme en het Protestantisme bestaan heeft. Van den beginne af aan hebben wij als rustige toeschouwers, de daadzaken gade geslagen, welke zich voor onze beschouwingen ontwikkeld hebben; en zijn tot het besluit gekomen, dat de toestand van ons vaderland inderdaad deerniswaardig moet genoemd worden. Aan den eenen kant hebben wij grove onkunde in zaken, waarin men niet onkundig mogt zijn, eene zeer ellendige rotzien spelen: (Zie *Cath. Stemmen* van 30 jan. II. N. 5) aan den anderen kant, eene, in dit geval geenszins te prijzen, vooringenomenheid aan den dag zien leggen. Wij hebben, wanneer het te pas kwam, onze stem verheven, om hetgeen onvoegzaamheid in het spel had gebragt, met den vinger aan te wijzen; maar ook telkens, wanneer hartstogt het gezond verstand deed voorbijzien, onze afkeuring te kennen gegeven. — Wie is er, die de acte van beschuldiging, door den Procureur-Generaal bij het Provinciaal Gerechtshof van Gelderland voorgedragen, en ten minste wat de hoofdzaken aangaat, door het Gerechtshof zelve bevestigd, niet knide toegejuicht gezien: — maar wie is er, die daartegen den onbehoorlijken uitroep: *wars hat een Predikant geweest, de*

zaak zou zoo niet getrokken zijn, niet fierig gehoord heeft? want het valt niet te ontkennen, bij de beoordeeling van dit altijd merkwaardig regtsgeeding, een groot gedeelte van Nederlands bevolking zich terstond in twee partijen verdeelde: de eene de schuld van den beklagde niet te meten, en als de daken der huizen te verfondelen; de andere, deszelfs onschuld hemelhoog te verheffen en alom klaar te maken. — Zonderling schouwspel; dat wij onze dagen moeten beleven, maar hetwelk naar ons inzien, niet zeer geschikt is, om ons veel vertrouwen op onzen maatschappijken toestand in te boezemen.

Van waar — vragen wij — dat heillooze verschijft bij een volk, hetwelk regtvaardigheid en goede trouw zoo gaarne als een eigendommeljk kenmerk wil voorkomen? — Van waar die zoo verre uiteenloopende verscheidenheid van denkbeelden in zaken, waarin men elkander moest verstaan, en eene en dezelfde lijn trekken? Het antwoord daarop moet niet in het regtsgeeding zelve, dat slechts aanleiding tot ontploffing gegeven heeft, maar in geheel andere, in meer verwerderde, in elkander geweldig scheurende drijfveeren gezocht worden: in drijfveeren, welke nu in klugheid gehouden, dan wederom los springende, eindelijk bijaldien God het niet verhoede, jammerlijke uitkomsten dreigen te weeg te brengen. — Het is overheersching en wantrouwen, welke zich van de herten van menschen hebben meester gemaakt, en naar het laat aanzien, daaruit nog zoo gemakkelijk en spoedig niet zullen verdreven worden: overheersching welke het op onderdrukking toelagt, en niet kiesche middelen is, om tot dezelve te geraken; wantrouwen, hetwelk het juk van oudere en van nieuwere dagen indachtig, altijd op zijne hoede is, en zelden vijandige beginselen meent toegepast te zien. Wilt gij het spel volmaakt hebben, brengt dan, de eene of andere wijze, al is het ook maar van ver, de godsdienst met deze wijfing in aanraking, en kunt verzekerd zijn, dat de ontvlaming niet des meer hevigheid zal uitbarsten. — Dat deze beweging geene hersenschimmen zijn, zal toch wel geen betoeboden: *Ubi rerum testimonia adsunt, non opus verbis: waar daadzaken getuigenis afleggen, zijn geen woorden van noodde*; maar dat zij eene voorspelling bevatten van hetgeen eene misschien niet zeer verrijd toekomst zal opleveren; dit wordt ten eenemal misken en in den wind geslagen. — Daar wij er intusschen nu toch toe zitten, en eenmaal begonnen hebben, spreken; willen wij, in het belang van ons vaderland, deze gelegenheid niet laten voorbijgaan, om beide of genoemde punten: het eene als oorzaak, het andere als gevolg, in ernstige beschouwing te nemen, en om gedachten rondborstig weg aan onze leedgenooten mede te deelen: in de hoop — want deze willen wij ons niet afzetten — dat eens die zoo lang misken spreuk *eendragt maakt magt*: geene ijdele klank meer, maar woorden van betekenis voor het gansche Nederlandsche volk zullen opleveren.

Onder de middelen, welke overheersching listig aanwendt, en hardnekkig doordrijft, ten einde het albeoogde doel de onderdrukking van het Katholicisme te bereiken; maar waardoor ook een regtmatick wantrouwen geboren, en onophoudelijk aangekweekt worden moeten hoofdzakelijk het onderwijs, en de beoefening van ambten, waardigheden en gelden gerangschikt worden. Wij bepalen ons tot beiden, en beginnen met het onderwijs, hetwelk den jeugd gegeven wordt; en daarna tot het beoefenen van ambten, waardigheden en het bekomen van geldelijke voordeelen te geraken, welke voor een rijper leeftijd zijn weggelegd. Het onderwijs verdeelen wij in godsdienstig en in wettenschappelijk onderwijs. Het godsdienstig onderwijs doet over leerstellige en zedelijke punten, het wetenschappelijk onderwijs, over hetgeen kunsten en wetenschappen aangaat. Onze lezers geleven bij het overwegen dezer omschrijving, alle niet te pas komende aanvankingen achterwege te laten, en de scherpe lijn alreede te slaan, welke wij geoordeeld zijn te trekken ten einde op eene voor een ieder verstaanbaar wijze te kunnen voortredeneren, en onze denkbeelden te ontwikkelen. Uitgaande van het beginsel, dat aan de volkomen vrijheid van godsdienstige begrippen wordt gewaarborgd (art. 188 der Grondwet), dat aan de godsdienstige gezindheden, in het koninkrijk bestaande, gelijke bescherming verleend wordt (art. 189); dat alle ingezetenen gelijke burgerlijke en politieke regten hebben (art. 190); dat het onderwijs eigendom, maar een aannemend voorwerp van zorg der Regering is (art. 224) dan volgt uit de samenhang van deze artikelen noodwendig, dat wij wil men de Grondwet niet tot eene doode letter te laten, of voor eene in het koninkrijk bestaande goddelijk of afzonderlijke openbare scholen moeten, welke opengeeft, dat alle godsdienstig en zedelijk onderwijs van de openbare scholen volstrekt moet gegeven worden. II. Dat, aangezien het onderwijs, als daartoe aangestelde onderwijzers, of door middel van boeken, welke men den leerlingen in handen geeft, wordt medegedeeld, dan ook de Onderwijzer boyan alle verandering verheven zijn, en de beoefening moeten beoefenen, wat eene godsdienstig of zedelijk beginsel van wien het ook zijn moge, maar dat de minste zou kunnen kwetsen. Worden de wetten op

...niet in diervoorge ingerigt, of niet streng
...dan wordt de volkomen vrijheid van
...nigste begrippen niet gewaarborgd: dan wordt
...godsdienstige gezindheden in het koninkrijk
...geene gelijke bescherming verleend dan
...alle ingezetenen geene gelijke burgerlijke en
...voorregten: dan moet het onderwijs niet een
...end voorwerp van de zorg, maar een eigendun-
...en beledigend stelsel, een monopolie der Re-
...genotend worden. — Zien wij nu, wat er zoo
...Nederland plaats vindt; en of het schoolwezen
...Katholijken vertrouwen inboezemt, dan wel een
...wantrouwen bij dezelve gaande maakt. Wij spre-
...de oude zeven provincien, met uitsluiting van
...vicie Noord-Brabant, welke grootendeels Ka-
...evenwel nog genoeg in hare regten beknibbeld
...van Limburg zwijgen wij, als niet genoeg
...mede bekend. In de noordelijke provincien dan
...wij eene schoolinrigting: ja maar — wij scha-
...ons bijna te zeggen — eene schoolinrigting,
...1806) door hartstogt en eigenbelang ontworpen, en
...en verrassing in werking gebragt: eene school-
...welke het eene gedeelte der natie ten dienste
...het andere in knellende banden geboeid houdt:
...schoolinrigting, met Protestantsche leiding van
...wijs, met Protestantsch onderwijs-monopolie, met
...antsch opperbestuur, in een woord, geheel en
...eene Protestantsche leest geschoeid. In deze school-
...ving vinden wij schoolcommissien, bijna uitsluitend
...Protestanten zamengesteld, in welke wel Predikan-
...maar volstrekt geene Pastoors zitting hebben:
...commissien, welke maar al te dikwijls partijdig
...gaan, en de oogen voor de grieven gesloten
...over welke de Katholijken zich zoo regtmatic
...lagen hebben: schoolcommissien, welke zelfs in
...namens, anti-Katholijke vragen doen; waardoor
...Katholijke aspirant genoodzaakt wordt tegen zijn
...te spreken, of gevaar loopt, van als niet
...kende weggezonden te worden. III. Protestant-
...Onderwijzers, die in hunne orthodoxie, voor de
...gevalen scholen, zulke dringende aanbevelingen
...medegebragt, dat het — wij gewagen van het
...land, waar ook gemeenten zijn, met nagenoeg,
...heele bevolking Katholijk — bijna een witten valk
...moet genoemd worden, eenen Katholijken
...Onderwijzer aan te treffen: Onderwijzers, die zich niet
...openlijk in hunne scholen, de Katholijken te
...lijgen; en in geschriften en maandwerken, den
...sten gaf over al wat Roomsche is uitstorten: On-
...die de prooi, welke zij eenmaal bemagtigd
...vreezende te zien ontsnappen, in hunne ge-
...schappen den strijd prediken tegen hetgeen zij Ka-
...vorderingen gewoon zijn te noemen. IV. Boeken,
...op de scholen gebruikt worden. Daarover is wat
...meesten aangaat, maar geene stem, die van afkeuring:
...in welke on-Katholijke beginselen gehuldigd,
...Katholijke principe's of niet genoemd, of op den ach-
...gand geschoven worden: boeken vol van schimp,
...en spot, van aantijging, van laster tegen al wat door
...Katholijken voor eerbiedwaardig gehouden wordt:
...in welke men de geschiedenis zelve, de on-
...zoo wel als de gewijde verduisterd, verminkt,
...leed ziet. En wat aan de boeken nog ontbreekt,
...Onderwijzers niet zelden in de hatelijkste be-
...gen aan te wijzen. Maar! — zal misschien
...zeggen — zou dit inderdaad zoo bestaan? zou
...schotste tafereel niet met al te hooge kleuren be-
...zijn? *Nos, utinam vani!* O dat wij het mis hadden!
...met de hand op het hart, betuigen wij,
...de waarheid spreken. — Een onbevooroordeeld
...de schoolinrigting geslagen: — de duizend en eene
...boeken geraadpleegd, meestal door leden der
...alcommissien, of door Onderwijzers geschreven, de
...ren, die de gemengde scholen bezoeken onder-
...en de overtuiging is daar: dat het schoolwezen
...Katholijk: de meeste Onderwijzers partijdig: de
...grootendeels verderfelijk voor het Katholicismus
...genemd worden. Ook het Besluit van 1842
...niet weinig bij, tot staving van hetgeen wij aan-
...erd hebben: want daarin wordt met ronde woorden
...nopen gegeven: dat er grieven aanwezig waren,
...al den weg dienden geruimd te worden. En
...op het ons geen genoegzaam herstel heeft opge-
...kan het toch bij deze gelegenheid niet over het
...genien worden. Wij hebben onze Koning, hij
...inhuiliding hooren zweren «de algemeene en
...sondere vrijheid en de regten van alle zijne onder-
...van ieder derzelve te beschermen en te
...yelligen" Z. M. heeft forstond na zijne troonsbe-
...ning gehoord; zich de regtmaticke magten zijner
...Katholijke onderdanen; — zoo lang en zoo dikwijls
...te moeten aantrekken. Bij besluit van den
...1840 is eene commissie bijeengeroepen tot het
...nemen der bezwaren, hetrekkelijk het lager on-
...Deze commissie heeft den 19 Jun. 1841 rapport
...en eene voorstellen gedaan: waarop den
...1842 wederom een besluit gevolgd is, houdende
...bepalingen ten dien opzichte: waarin deze hoogst-
...dige woorden voorkomen «Gelet op de bij ons
...nomen adviezen houdende bezwaren, betrekkelijk
...ger onderwijs en willende... allen mogelijk
...borg daarstellen tegen iedere krenking der ver-
...tande geroep... waarvan de vrijheid bij de

» Grondwet is verzekerd. — Dat besluit nu, waarbij
aan zoo vele bestaande verkeerdheden een einde werd
gemaakt, heeft onze dankbaarheid opgewekt: en onze
hoop doen toenemen, dat onze Grondwet, ook in dat
opzigt, eenmaal eene waarheid zou kunnen genoemd
worden; maar wij hebben ons bedrogen gevonden. De
wijze waarop het ontvangen is, ligt ons nog in het
geheugen. Van stonden aan heeft men er jammerlijk mede
omgesprongen: het is bij velen, als of het nooit bestaan
hadde. 1) — Bijaldien echter onze woorden waarheid
bevatten en redelijkerwijze niet kunnen ontkend worden;
welke droevige gedachten, vragen wij rondborstig weg,
moeten er dan niet in de ziel opreizen van hem, die,
Katholijk of on-Katholijk, waarlijk zijn vaderland lief
heeft, en hetzelfde tegen eenen dreigenden ondergang
wenschte behoed te zien? — de Grondwet miskend: —
» Konings bedoelingen tegengewerkt: — de kinderen
der Katholijken of van onderwijs verstoken, of in hunne
godsdienst aangerand: — de kinderen der protestanten
opgebragt in vooroordeel, in haat en nijd tegen eene
godsdienst, welke door twee vijfde gedeelten der be-
volking beleden wordt, kan het wel anders zijn, of aan
de eene zijde, zullen dat vooroordeel, die haat en nijd,
in de kindschheid ingeboezemd en aangekweekt, dik-
wijls in rijper leeftijd, in vele betrekkingen medege-
bragt, en naar de indrukken daarvan gehandeld wor-
den? Want: *quo semel est imbuta recens, servabit
odorem testa diu. Een aarden pot zal lang den reuk
behouden waarmede hij, toen hij nog nieuw was, door-
trokken is.* En aan de andere zijde, zullen ongenoegen,
wrevel, wantrouwen, door zulke verkeerdheden te weeg
gebragt, niet aanleiding tot wederkerige toepassingen
opleveren, welke ook somwijlen, in de gegevene om-
standigheden niet moesten gemaakt worden? *Habemusne
illum perniciosius civitati malum, quam quod eam
dividit, et ex una plures facit?* — Kan er wel een
verderfelijker kwaad voor den Staat bestaan, dan dat
verdeeldheid veroorzaakt; en dat een is, in stukken
versnipperd? — PLATO dial. V de justo.

Intusschen is het in het onderwijs alleen niet, dat
overheersching in ons vaderland zoo langen tijd eene
verfoeljelijke rol gespeeld heeft, en thans nog bij voort-
doring, dat spelen met hand en tand vasthoudt: ook
in het bekleeden van ambten en bedieningen, en in het
toekennen van constitutionele voordeelen, komen grieven
te voorschijn, welke de eendragt verstoren en het regt-
matig wantrouwen den Katholijken, maar al te veel
voedsel verschaffen. Zal de nakomelingschap het ge-
looven? — ja, zij zal het gelooven en door de statistiek
bevestigd zien: dat in de negentiende eeuw, in Nederland
eene Grondwet bestaan heeft, welke alle Nederlanders,
zonder onderscheid van godsdienst, rang en geboorte,
gelijke burgerlijke en politieke voorregten verleent, en
tot alle ambten en bedieningen benoembaar verklaart:
(art. 8 — 10 — 190) en dat in weerwil van deze uit-
drukkelijke bepalingen, twee vijfde gedeelten van deszelfs
inwoners van die burgerlijke en politieke voorregten
grootendeels verstoken en tot dus verre in eenen staat van
miskennis gebleven zijn, welke op den zedelijken toe-
stand des volks, en op het geheele volksbestaan, niet
dan nadeelig werken kan. — Ter opheldering van hetgeen
wij denken mede te deelen, achten wij het zeer dienstig,
de zaken een weinig dieper op te halen, en de ge-
beurtenissen zelve te laten spreken. Toen in de laatste
half der zestiende eeuw, de vaan van godsdienstigen en
burgerlijken opstand, in Nederland werd opgestoken,
ging men van het beginsel uit, dat krenking van ge-

1) Op sommige plaatsen weet men de postjes van voor-
zanger, klokkekluis, doodgraver, niet regstreeks, want dit
zou te veel in het oog loopen; maar zoo wat langs opwegen
zeer aardig met het onderwijzers ambt te verbinden. Doet
men dit, om den Katholijken aspirant de moeite te benehmen
van naar de openstaande plaats mede te dingen? heb broe-
derlijk dan u hde menschlievend! — Hetgeen wij in de Nieuwe
Bijdragen ter bevordering van het Onderwijs in het Konink-
rijk der Nederlanden, voor februari 1847 gelezen hebben,
is al te curieus om niet aangehaald te worden. «Andelst,
» gemeente Valburg. De onderwijzer P. Kats eervol van het
» ambt van onderwijzer, en de daaraan van ouds verbondene
» betrekkingen van koster en voorzanger, bij de Hervormde
» Gemeente alhier zijnde ontslagen, zoo worden sollicitanten
» uitgenoodigd... en — wat de andere voormelde bedieningen
» aanbelangt, wanneer den te benoemen onderwijzer, voor
» dezelve geschikt bevonden wordt enz. — Hoe kunstig ge-
» weven en gemaskeerd! maar zeer verstaanbaar voor hem, die
» maar een half woord noodig heeft. Geen Katholijke aspirant
» zal zich aanmelden: hij beschouwt zijn vennis reeds voraaf
» gekend. — Wat heeft het onderwijzersambt gemeen met
» het koster- en voorzangersambt in eene hervormde Kerk?
» maakt men niet iets dergelijks ten behoeve der Katholijken
» bekend? Het is te ongerijmd, om er van te spreken! —
» En dit vind, plaats, en dit wordt toegelaten in Gelderland,
» in het district, waarover Scholopziener is Mr. WILLEM STAATS
» Eyzs, Procureur-Generaal bij het Provinciaal Geregts Hof:
» dezelve die in het regtsgebed tegen de Kerk zo on-Katholijk
» over het geheim der biecht geredeneerd heeft. O! welk ver-
» trouwen weet die hooggeplaatste ambtenaar den Katholijken
» niet in te boezemen! In het examen tot het onderwijzersambt,
» te Haarlem in 1845 gehouden, verstoutte zich de School-
» opziener B. eenen Katholijken aspirant de volgende vraag te
» doen: Welk voordeel heeft de hervorming voor Nederland
» aangeleverd? — Een Scholopziener in Zuid-Holland ver-
» klaarde bij eene plegtige gelegenheid, dat hij zich aan het
» Besluit van 1842 niet staarde. — het is schande!

wetensvrijheid en vertreding van burgerlijke regten,
eene maatregel wettigen, waartoe men, naar men
voorgaf, niet eensklaps overgegaan, maar sedert lang
was getergd geworden. Het is ons voornemen niet, in
deze weinige regels, eene discussie te openen, waardoor
wij van ons bepaald doel afgetrokken, en op een geheel
ander terrein zouden overgebragt worden. Wij willen
niet anders dan premissen nederstellen, gevolgtrekkingen
alleiden, tegenstrijdigheden aantoonen, en zoo mogelijk
terugkeer op den regten weg bejorderen.

» Noord-Nederland viel van Spanje af, het dierbaars e
» veroverende, dat het zeide te verlangen: vrijheid van
» geweten en volksbestaan. Nauwelijks echter had, de
» zich noemende hervorming, met welken naam wij het
» Calvinismus bestempelen, het zoo hardnekkig beoogde
» doel bereikt, of onbeschaamd wierp zij het masker af,
» en kromde burgers onder een juk, hetwelk zij zelve
» nog kort te voren ondragelijk genoemd had. Zij die van
» haren stempel niet waren, werden van alle staatsambten
» en bedieningen wederregtelijk uitgesloten, en wanneer
» zij zich der Gereformeerde orthodoxie vijandig betoonden,
» hevig vervolgd. De Synode van Dordrecht, de vervolging
» der Remonstranten, de onderdrukking van hetgeen men
» het Papiasmus noemde, staan als zoo vele vlekken van
» schandelijke gewetensdwang in de Nederlandsche ge-
» schiedenis aangestreekt, en kunnen even zoo min door
» eene vermetele magtspreuk, als door een verzeijdelijk
» zwijgen daaruit gewischt worden. Maar ook inzonderheid
» waren het de Katholijken, die als eene onweerbare
» prooi, gelasterd, bespot, en aan al de onheilen werden
» blootgesteld, welke overheersching, onverdraagzaamheid
» en vuig eigenbelang mogten goedvinden over hen uit te
» storten. De ontroofde kerken en kerkelijke goederen: de
» verdrukkende plakaten, door Baljuws en Schouten
» geenszins verzacht, de onaanzienlijke bedehuizen meestal
» in hoeken en gaten, en als ter sluik opgericht, zijn zoo
» vele ontegensprekelijke bewijzen van de verdrukking,
» waaronder het Katholicismus meer dan twee eeuwen
» lang heeft moeten zuchten. Wat was het gevolg van die
» stelselmatige onregtvaardigheid, waarin het regt van den
» sterkere, de onmagt van den zwakkere, zoo onmeedoogend
» gekneeld hield? — dat, wat men — de menschelijke
» natuur in aanmerking nemende, verwachten kan: wan-
» trouwen, spijt, verontwaardiging, wrevel namen de
» gemoederen in: en reikhalsden onophoudelijk naar het
» oogenblik, waarin het geprangde hart zich in verademing
» zou kunnen ontlasten. Eendragt had het vaderland mis-
» schien kunnen behouden: tweedragt bragt het op eene
» glibberige baan, en deed het ten val meigen. De Fransche
» revolutie met al de aankeve van dien, kwam zich op
» onze bodem nestelen: Nederland werd door dekretten
» geregeerd uit Frankrijk's hoofdstad toegezonden. Maar:
» *stultitia sapientiam atque disciplinam despicunt: de
» deo et deo, deo et deo, deo et deo, deo et deo.* De ge-
» dwongenheid van vermindering van vrijheid, gelijkheid en broe-
» derschap, gaven weldra: *verbi* de oude suprematie
» stak langzaam maar het hoofd weder op, en ware zij
» bij magte geweest, om te kunnen doen, wat zij wel
» wenschte, en waren wij gelukkig geweest, om
» ons vorige kluisters wederom om de handen te laten
» wringen; er is geen twijfel aan, of onze emancipatie
» zou, zoo dan als niet in de kindschheid gesmoord,
» dan toch in vervolg van tijd jammerlijk zijn vermoord
» geworden. Wij stappen over een aantal jaeren heen,
» welke ons niet bijzonder trekken, en tot die dagen te
» komen, welke ook nu nog, als de wedergeboorte der
» Nederlandsche volksvrijheid, zoo hoog worden opge-
» hemeld. — WILLEM I betreedt den vaderlandschen grond,
» behoort den Nederlanders — en daartoe behooren zeer
» zeker ook de Katholijken — «bij hunne mede, dat
» zij zich in hem niet zullen behoeven vinden: dat
» hij «de soevereiniteit aanvaard had onder uitdruk-
» kelijke voorwaarde: dat de vrijheid der personen,
» de zekerheid der eigendommen, ALLE BURGERLIJKE
» VOORREGTEN, in een woord: DIE EEN WAARLEK
» VRIJ VOLK KENNEMEREN, bij eene doelmatige Grond-
» wet zouden gewaarborgd worden. — Hoe regt
» landsvaderlijk zijn deze woorden? Jammer dat zij zoo
» schandelijk door daden zijn gelogerstrafft geworden: de
» onwettige geschiedenis legt ook daar het zegel op.
» WILLEM begint met eene Grondwet voor te stellen in
» welke *orthodoxe gereformeerde*, maar *partijdig*
» bepaald wordt, dat Katholijken en on-Katholijken niet
» op denzelfden voet zullen behandeld worden. Art. 143
» verklaarde: «dat de soevereine Vorst geene andere dan
» de Christelijke hervormde godsdienst mogt zijn toege-
» daan, — wanneer die geen verregaande gewetens-
» dwang is geweest, dan gelieve men ons zelfs een greintje
» gezond verstand te betwisten: maar zoo weinig wist
» men te verbagten hetgeen er in het binnenste omging? —
» Art. 136 (b) dat aan de Christelijke Hervormde Kerk,
» bij voortdoring verzekerd werd de voldoening uit
» » slands kasse, van alle zoodanige tractementen, pen-
» » sioenen, weduwen-, kinder-, school- en akademie-
» » gelden, als voormaals aan dezelve leeraren, hof-
» » directen uit slands kasse, of uit de dan toebe-
» » stonde inkomsten van geestelijke en kerkelijke ge-
» » bedieningen of eenige plaatselijke inkomsten, zij be-
» » worden, of sterwij (art. 136) in de behoefden van
» » de gezindheden, welke tot daartoe geene of nau-
» » toereikende toelagen van slandswege genoten hadden,
» » op aanvraag daartoe te doen, in al hetgeen door
» » soevereinen of Vorst, niet oyerleg van de Staten Gede-

De Schrijver.

